

אגדת ההינים

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

מכות י | התורה ועיר המקלט

הרב בעיר הרוצחים בשוגג

ננסה לדמיין את האגדה הזו מתיישמת. רב גדול, ראש ישיבה ופוסק הלכה, שמעביר כל שבוע עשרות שיעורים ועונה לשאלות בהלכה, אורז פתאום את המזוודות ונוסע. לאן? לאן שנוסעים כל הרוצחים בשגגה. למה? בגלל תלמיד חסר אחריות אחד שעשה תאונה.

המפרשים והפוסקים נחלקו אם התסריט הזה אמור להתרחש. כלומר, לא בטוח שהמילה "רבו" כוללת גם רבנים גדולים שיש להם עשרות או מאות תלמידים. אם לרב יש תלמיד מובהק – עליו לעזוב הכל ולנדוד אחריו לעיר נמלטים אליה הרוצחים בשגגה, אבל אם זה יבוא על חשבון הרבה תלמידים אחרים שלא עשו דבר – הוא נשאר במקומו. לענייננו אין זה משנה מה ההלכה, כי ממילא דיני עיר מקלט אינם תקפים היום; ולכן צריכה להבין את העניין מבחינה עקרונית. בתקופתנו איננו צריכים לדעת מה זה אומר על הרוצח בשגגה, אבל בכל דור ודור חשוב לדעת מה זה אומר על התורה.

באופן כללי, מוזר לראות אגדות על תלמוד תורה באמצע מסכת מכות. בין כל העבירות הקטלניות, במזיד או בשוגג, פתאום מדברים על רבנים ותלמידים. אבל זה חלק מהעניין: התורה יכולה למצוא את עצמה במקומות הנמוכים ביותר. לדעת רבי זעירא, המגיב לחיוב על הרב לגלות אחר תלמידו, ירידת התורה למקומות הללו היא בעייתית; רב שהתלמידים שלו הם חבריה חסרי אחריות שנרדמים על ההגה – יאלץ בסוף להיגרר אחריהם לבית המשפט, לעיר מקלט או לכל מוסד אחר שאליו הם ייקלעו. מתלמיד חכם מצופה למנוע מצבים כאלה, להשאיר את התורה בקומתה הגבוהה, ולשמור עליה בנחלת האנשים הראויים לה. אל ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון.

האם זו העמדה היחידה באגדה? ייתכן שהברייתא עצמה לא התכוונה לדברי רבי זעירא. אולי טמונה בה האמירה שרבנים צריכים להגיע גם למקומות של רוצחים. שאין מקום פנוי מהתורה, היא יכולה ואף צריכה להיכנס לכל פינה במציאות, גם

אם זו פינה חשוכה לחלוטין. מכל מקום, גם אם הדבר נתון במחלוקת, המחלוקת היא האם הכניסה לפינות האלו היא לכתחילה או בדיעבד; אבל לכל הדעות היכולת להיכנס לשם קיימת. **התורה חובקת כל, אין לה גבולות, היא נמצאת עם האדם גם במרומי הפסגות הרוחניות וגם בדיוטא התחתונה ביותר. לא משנה לאן האדם ייפול, כמה חזק הוא יתרסק, התורה תמיד תוכל לשמש לו קרש הצלה.**

הגמרא מקשה בהמשך: איך אמר רבי יוחנן שרב שרצח בשגגה גולה, הרי דברי תורה בעצמם משמשים בתור עיר מקלט? סביר שהגמרא לא התכוונה שבפועל, הלכה למעשה, לימוד תורה יפתור מגלות לעיר מקלט. אבל היא הביעה עיקרון שרלוונטי גם בזמננו: התורה היא סוג של עיר מקלט. **גם אדם שמעיד שלא באשמתי, גם מי שאיבד את דרכו והידרדר, יוכל לאחוז בתורה – ומכוחה לקום ולהשתקם.**

תנא: תלמיד שגלה - מגלין רבו עמו, שנאמר: וחי, עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. אמר רבי זעירא: מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון. א"ר יוחנן: הרב שגלה - מגלין ישיבתו עמו. איני? והא א"ר יוחנן: מנין לדברי תורה שהן קולטיין? שנאמר: את בצר במדבר וגו', [וכתיב בתריה:]: וזאת התורה! לא קשיא: הא בעידנא דעסיק בה, הא בעידנא דלא עסיק בה. ואי בעית אימא: מאי קולטיין? ממלאך המות. כי הא דרב חסדא הוה יתיב וגריס בבי רב, ולא הוה קא יכול שליחא [דמלאכא דמותא] למיקרב לגביה, דלא הוה שתיק פומיה מגירסא; סליק ויתיב אארזא דבי רב, פקע ארזא ושתיק, ויכיל ליה.